

مقطع تحصیلی: کارشناسی کار دانی □ رشته: «عمارت داخلی ترم: ..... سال تحصیلی: ۱۳۹۸ - ۱۳۹۹

نام درس: تاریخ معماری ترینی (ایران و جهان) نام و نام خانوادگی مدرس: مریم مجیدی

آدرس email مدرس: Maryam.majidi85@yahoo.com

جزوه درس: تاریخ معماری ترینی (ایران و جهان) مربوط به هفته: اول □ دوم □ سوم □ text دارد □ ندارد □ voice: دارد □ power point: دارد □ ندارد □

تلفن همراه مدیر گروه: .....

برج های خرقان

گنبد سرخ مراغه

<http://aryazamyn.com/forward/user/100105/>

قابل توجه مدرسین محترم: حداقل ۴ صفحه در هر هفته برای ارایه محتواه درس و یک صفحه برای خلاصه درس و نمونه سوالات در نظر گرفته شود.

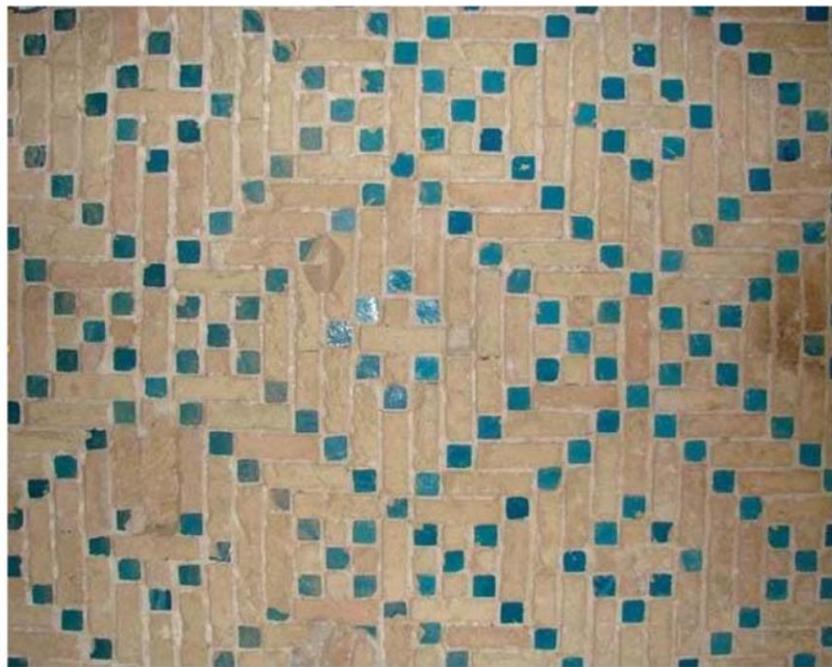
استفاده از آجر پیش بر - خانقاہ بایزید سلطانی

قابل توجه مدرسین محترم : حداقل ۴ صفحه در هر هفته برای ارایه محتوای درس و یک صفحه برای خلاصه درس و نمونه سوالات در نظر گرفته شود.

در این دوران نگاره‌ها با خطوط شکسته و مستقیم که بیشتر با آجر کار شده یافت می‌شود. گره سازی با آجر و کاشی «معقلی» از این دوران آغاز شد، در این روش تکه هایی از کاشی همانند نگین و بگونه‌ی ساده در میان آجر چینی بکار رفته است. کهن ترین نمونه‌ی آن برج خواجه اتابک در کرمان است.

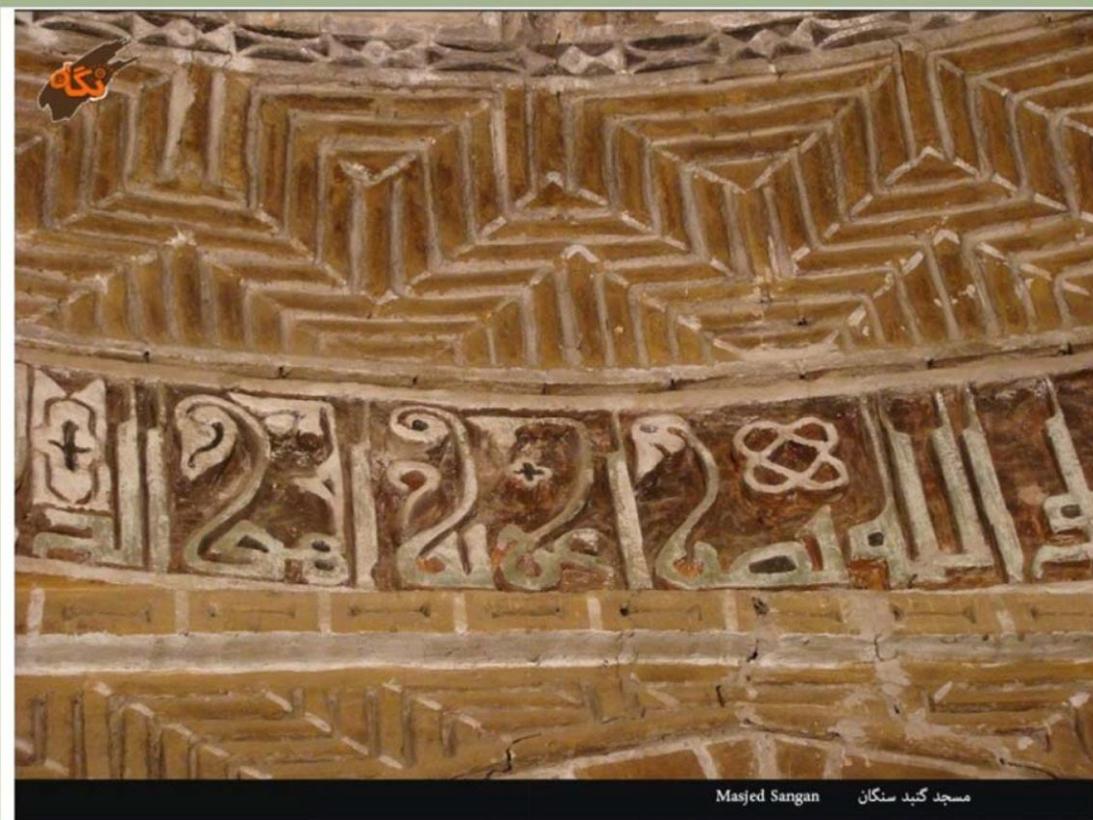
آجرکاری خوارزمشاهیان

در این دوران در بنای‌ها از آجرهای پیش‌بُر استفاده می‌شود که نمونه آن را می‌توان در مسجد زوزن و مسجد سنگان مشاهده

نمود (کیانی، ۱۳۷۶، ۶۸).

مسجد ملک زوزن

مسجد گبید سنگان

آجرکاری ایلخانیان

در این دوران هنر آجرکاری وسعت و حاکمیت مطلق دوران پیش را به تدریج از دست می‌دهد. در این عهد با به خدمت گرفتن عنصر ترکیبی کاشی و در برخی موارد سنگ، بخش قابل توجهی از نقش تزئین نمای بنا با آجر به کاشی سپرده می‌شود و محدودیت کاربرد کاشی در دوران سلجوقی پایان می‌یابد... در این دوران رنگ آمیزی بنا به عدد استفاده از مصالح مختلف مورد توجه قرار می‌گیرد (همان، ۶۹).

چند اثر ساختمانی آجرهای مریع شکل دارند و آجرهایشان نصف آجر معمولی هستند. این نوع آجر در دوره سلجوقیان بکار برده می‌شد ... آجر تراشدار تقریباً در تمام ساختمان‌هایی که طرح‌های آجرکاری مفصل دارند، دیده می‌شود ... آجر قالبی مخصوص در چند ساختمان این دوره بکاررفته که اشکال معین برای قسمت‌های مختلف و مخصوص بنا از قبیل ستونچه‌های زاویه و لبه نتوال‌های فرو رفته قالب‌گیری شده‌اند (دونالدن، ۱۳۴۶، ۵۱-۵۲).

در این عهد آجرکاری به صورت «گره کاری رنگی» یا کاربرد آجرهای رنگی برای نقش‌اندازی در روی نما مورد توجه قرار می‌گیرد. همچنین نقش تزئینی خط بنایی در بناها بکار برده شده و کاربرد آجرسفال در کار تزئینی جزء‌های سردر و استفاده از آجرهای نقش‌دار رواج فراوان می‌یابد (کیانی، ۱۳۷۶، ۶۹).

خشش به سه طریق بکار می‌رفت: یا کلیه بنا از خشت بود، یا دیوارهای پایین از خشت و گنبد از آجر بود، یا هسته مرکزی دیوار خشت و سطح نمایان آن از آجر ساخته شده می‌شد. در قرن هشتم هجری طریقه سوم بیشتر از هر دوره دیگر رواج داشت. در بسیاری از ساختمان‌های این دوره از آجر قدیمی و مستعمل استفاده می‌شد. در تمام دوره اسلامی، انهدام ساختمان کهنه برای استفاده از مصالح آنها مرسوم بود (دونالدن، ۱۳۴۶، ۵۲).

طرح‌های آجرچینی در این دوران محدود به چند طرح است که هر کدام دارای تنوع قابل ملاحظه‌ای هستند: ۱. سطح متحداً‌الشكل نما با بندهای افقی و عمودی دارای عرض مساوی؛ ۲. بکار بردن بندهای عمودی عریض‌تر که توخالی هستند و یا با واحدهای برجسته پر شده‌اند؛ ۳. بکار بردن بندهای عمودی عریض‌تر که با واحدهای لعابدار یا بی‌لعاب همسطح دیوار پر شده‌اند (همان، ۵۳).

به‌طور کلی در آجرچینی ساختمان‌های دوره ایلخانی علاقه‌کمتری به تنوع طرح‌ها و توجه کمتری به تناسبات نزدیک لایه‌های طرح با خود ساختمان نشان داده شده است. طرح‌های دوره مغول دارای یک خصوصیت تازه است که عبارت است از استعمال نقش کوچک لعابدار که در داخل دیوار جای داده می‌شود و استعمال آجرکاری معلق که تا آخر قرن هشتم هق به کلی منسخ شد، زیرا تزئینات سفالی و لعابی روی سطوح بزرگ متداول شد (همان، ۵۴-۵۳).

روکاری آجری در دوره ایلخانیان به تدریج منسخ شد و گچ‌کاری در تمام آن دوره مورد توجه بود و سفال کاشی در اواخر دوره تکمیل و نمو یافت (همان، ۸۱). در دوران ایلخانی، بعد از پایان سفت‌کاری و ساخته شدن اسکلت بنا با «آجرکاری» یک پوشش تزئینی از آجر به صورت پوستهٔ خارجی بر روی بنا افزوده‌اند (کیانی ۱۳۷۶، ۵۹).

تعدادی از اینیه دوره سلجوقی محراب‌هایی دارند که با آجر تراشیده کوچک و واحدهای سفال بدون لعاب ساخته شده‌اند. ولی این تفکیک در اینیه دوره ایلخانیان بکار برده نشد (دونالدن ۱۳۴۶، ۸۱).

در دوره ایلخانی، آجر پخته از مصالح عمده بناسازی بود و رنگ اهمیتی درخور پیدا کرد: داخل بناها را با آجرهای لعابدار می‌پوشانند و بیرون انها را هم با کاشی تزئین می‌کرندند و از گچبری منقوش نیز بهره می‌گرفتند (بلر و بلوم ۱۳۸۱، ۱۴).

در دوره‌های سلجوقی و ایلخانی، آجرهایی با مقیاس متداول و آجرهای تراش و قالبی در تعدادی از طرح‌های آجری بکار می‌رفت. این طرح‌ها عبارت بودند از پوشش‌های تزئینی بر روی جسم بنا و شامل آجرچینی معمولی و آجرچینی دو ریشه و مریع‌های متقاطع و طرح‌های شاخ‌بزی

و چناغی (ویلبر و ... ۱۳۷۴، ۱۳۹-۱۷۹).

در این دوره‌ها به طور وسیع از ته آجرها استفاده می‌شود، بندهای افقی به عرض پنج سانتیمتر بین آجرهایی که به طرز معمول و یا دو ردیفه چیده شده بود با ملات پُر و پیش از آنکه خود را بگیرد بر روی آن نقش‌های ساده‌ای حک می‌شود (همان، ۱۳۹-۱۷۹).

ابعاد آجر ایلخانی ۱۸ تا ۳۱ سانتیمتر است. ولی رایج‌ترین آن ۲۰ تا ۲۲ سانتیمتر و ضخامت نیز از ۴-۵ تا ۵ سانتیمتر بود. آجرهای دوره ایلخانی از نظر رنگ هم دارای تنوع هستند: زرد کمرنگ، زرد گل‌آبری، زرد مایل به قرمز، قرمز تیره و خاکی. در صدحانه مراغه چهار نوع ابعاد آجر را داریم: ۱۸×۱۸ - ۲۰×۲۰ - ۲۱×۲۱ - ۳۰×۳۰ (کیانی ۱۳۷۶، ۵۲).

انواع طرح‌های آجرکاری در این دوره عبارتند از:

۱. آجرچینی معمولی: در هر رده افقی، بندهای عمودی به تناوب در وسط نصف طول آجر قرار می‌گیرد و معمول‌ترین آجرچینی است که هم در دیوارهای وسط بنا و جزء‌ها و هم در دیوارهای خارجی و سطوح داخلی یافته می‌شود (دونالدن ۱۳۴۶، ۵۳).

۲. آجرچینی معمولی در رده: بندهای عمودی در فاصله هر دو ردیف آجر افقی قرار دارند و نیمی از طول آجر روی آن قرار می‌گیرد (همان، ۵۴).

۳. طرح مریع اربیلی (یا لوزی): طرح پرکار، هرجا که فقط آجر به اندازه معمولی بکار می‌رفت و نمای متحداً‌الشكل داشت، به صورت مریع یا با قراردادن آجرها به‌طور عمود در ردیف افقی ساخته می‌شود یا به‌وسیله بندهای افقی عریض‌تر، (برج رادکان، مسجد جامع اشترجان) (همان، ۵۴).

۴. اسماعیل یا عبارات مقدس: معمولاً سطح به

شکل افقی آجرچینی می‌شود و حروف از محل بندهای

یعنی تر تشکیل می‌گردید و این بندهای فروزمنداند و یا با واحدهای سفالینه لعابدار پر شده‌اند. (مسجد کاج اصفهان،

جامع ورامین) (همان، ۵۴).

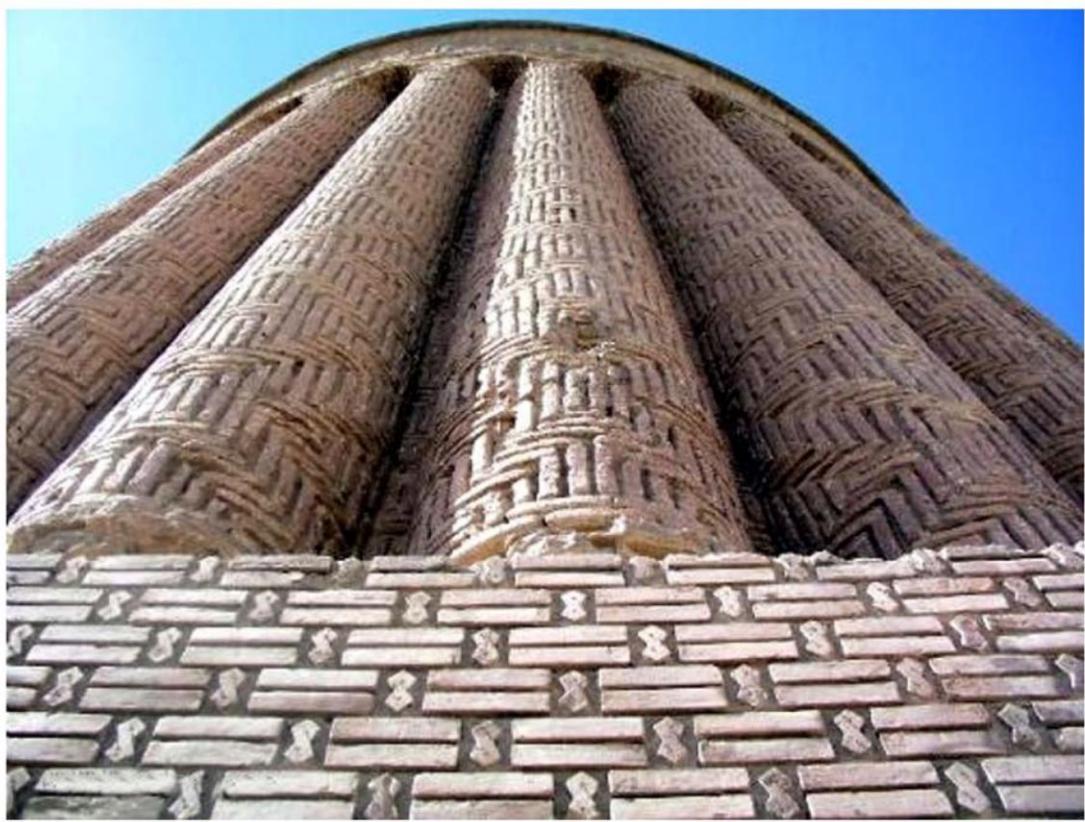
۵. طرح تسهیلی (یا طرح صلیبی یا مشیک):

طرح‌های مشیک با آجرچینی افقی و عمودی که فقط در

برج رادکان

قابل توجه مدرسین محترم : حداقل ۴ صفحه در هر هفته برای ارایه محتوای درس و یک صفحه برای خلاصه درس و نمونه سوالات در نظر گرفته شود.